

פרק לב

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. מתי נאמרה נבואה זו? מה היה המצב בירושלם באותה השנה?
ראה גם פרק לט, א – ב.
2. מדוע היה ירמיה כולא בחצר המטרה? ראה גם פרקים לו ולזח. השווה דברי הנבואה שבפרקנו לדברי הנבואה השונים בפרקים הנ"ל, שגרמו לכליאתו של ירמיה.
3. מהו "נושא המסגרת" (סיפור המעשה שגרם לנבואה) של הפרק? מדוע הקדים הנביא את סיפור כליאתו לנושא זה?
4. ביאורימלים: בחצר המטרה (תרגום יונתן, והסבר דבריו ברש"י ורד"ק), פקדי, משפט הגאלה, ספר המקנה, החתום, הגלוי, יפלא, העליליה, ותקרא, הסללות.
5. ראה משפט הגאלה בויקרא כה, כג – כח.
במה דומה המקרה שבפרקנו להלכות ההן ובמה אינו דומה להן?
* ראה גם דות ד, א – ט בעניין הגאלה.
במה דומה המקרה ההוא לפרקנו, ובמה אינו דומה?
6. מהי נבואת הנחמה הקשורה במעשה קניין השדה?
איך היא קשורה?
7. מהי "קושיתו" של הנביא אחרי קניין השדה, ומה היא עונה לו על "קושיתו"?
8. אילו עיקרי אמונה מזכיר הנביא בתפילתו (פסוקים יז – יט)?
מדוע הוא מזכירם?
9. במה מצדיק הנביא את נפילת ירושלם ביד הכשדים?
10. מה מוסיף ה' בתשובתו להצדקה זו? ראה במיוחד פסוקים לא – לג.
11. על איזו תקופה מדובר בפסוקים מב – מד? ראה רד"ק לפסוק לו! (נשים לב: בדפוסים מובא פירוש רד"ק לפסוק מב אחרי פירושו לפסוק לו, בלי ציון הפסוק). כיצד מוכחים דבריו מתוך הפרשה?

לסיכום ולהרחבה

- (א) הסבר קושיתו של רש"י בפסוק יב! מה רש"י מנסה לתרץ? במה הוא דוחה פירוש זה? איך מתרץ רד"ק אותה הקושיה (תירוץ שני)?
- (ב) עיין יומא סט ע"ב: בפסוק יח בפרקנו השמיט הנביא ירמיה מלה אחת מדברי משה רבנו (דברים י, יז). מה היא המלה? מדוע השמיטה ירמיה? איך היה מותר לירמיה להשמיטה? מי החזיר אותה לתפילותינו? במה נימקו זאת, בניגוד לדעתו של ירמיה?

פרק לג

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. פרק זה מחולק במסורה לתשעה קטעים. מה הן המלים הבאות לסמן תחילתם של קטעים אלה? מהו הנושא המשותף לכולם?
2. על איזו תקופה מדובר בנבואות אלה? הוכח מן הפסוקים: ז, טו, יז, כא, כו!
3. ביאור־מלים: ובצרות (רד"ק). שים לב: לרש"י היתה גירסה אחרת עפ"י ת"י, וראה "מנחת שיי", הנתוצים אלהסללות ואלהחרב (ת"י ורש"י), עתרת, נוה רעים, תעברנה הצאן על־ידי מונה, ולא ימד, ינאצון.
4. סכם את ההבטחות לעתיד לבוא שבארבעת הקטעים הראשונים, וסכם את ההבטחות שבחמשת הקטעים האחרונים.
5. מהו המשותף לקבוצת הקטעים הראשונה, ומהו המשותף לקבוצה השנייה? מהו תפקידו של "צמח דוד", ומהו תפקידו של שבט לוי, לפי נבואה זו?
6. את מה משווה הנביא השוואה כפולה לחוקות הבריאה? מה הוא הרעיון המתבטא בהשוואה זו?

לסיכום ולהרחבה

- (א) העתק דברי רב הונא, רבי אבהו ורב נחמן בר יצחק בברכות ו ע"ב על פסוק יא שבפרקנו!
- (ב) כיצד דרשו חז"ל פסוק כה בשבת קלז ע"ב ונדריס לב (שתי דיעות)? במה שונות דרשותיהם מפשוטו של מקרא?
- (ג) עיין רד"ק בדבר השם "ישחק" שבפסוק כו. גם במסורה (ד' כינוי ליצחק" — פירוש: בארבעה מקומות "ישחק" הוא כינוי ליצחק) וגם ברד"ק נאמר שיש ארבעה פסוקים במקרא, שבהם "ישחק" הוא כינוי ליצחק אבינו. מצא את שלושת הפסוקים האחרים בעזרת "קוני קורדנציה לתנ"ך" (סוף ערך "יצחק")!

(א) פסוקים א – ז

1. מה היה המצב בירושלם ובערי יהודה בעת הנבואה הזאת? למי מכוונת הנבואה? מה תוכנה?
2. היכן הם לכיש ועמקה (פסוק ז)? ראה מפה 162 באטלס כרטא לתקופת המקרא!
3. "בשלום תמות" (פסוק ה). כיצד נתקיימה נבואה זו? ראה רש"י ורד"ק וראה גם "סדר עולם" פרק כח.
4. "ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר יהיו לפניך כן ישרפרלך" (שם). השווה: שמואל א' לא, יב; דברי הימים ב' טז, יד; דברי הימים ב' כא, יט. על מי נאמר ששרפו לו שריפה, ועל מי לא שרפו?
5. מה מובנה של "שריפה" זו? ראה מסכת ע"ז יא ע"א, וכן רש"י ורד"ק לפסוקנו וליתר הפסוקים הנזכרים.
6. "זהו יאדון יספודלו". את מי הספידו בצורה זאת? ראה גם לעיל כב, יח!

(ב) פסוקים ח – כב

7. לאיזו פרשה בתורה מתייחסים דברי ה' שבפסוקים יג – יד? כתוב ההלכות המקבילות!
8. מתי כרת צדקיהו את הברית המחכרת בפסוק ח? ראה רש"י נ"י סדר עולם פ' כו. מדוע היה צורך בברית זו, נוסף על הכתוב בתורה?
9. באיזו תקופה הפרו את הברית הזאת? ראה פסוקים כא – כב, דברי רש"י המתייחסים לפרק לו, ה – י.
10. מדוע הפרו את הברית? הבן לפי תשובתך לשאלה 8.
11. העונש על הפרת הברית הוא בדרך "מידה כנגד מידה". כיצד?
- 12* רש"י על התורה (בראשית טו, י; דברים כט, יא) מביא פסוק מפרקנו. מהו הדמיון?

לסיכום ולהרחבה

מפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה (רמב"ם, ספר אהבה, הלכות תפילה פ"ג ה"ג).

1. לאיזו פרשת שבוע קבעו חז"ל פרק זה להפטרה? ומדוע? (עיין בתשובתך לשאלה 7).
2. יש באותה פרשה סיבה יוספת לבחירת פרק זה להפטרותו. מה היא? (עיין בסוף הפרשה).
- 3* עיין רש"י לפסוק יח שבפרקנו. לכאורה פירושו מפתיע. במה? ומדוע? אם תעיין היטב בסוף הפרשה, תבין את פירושו של רש"י.

*

פרק לה

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. איזו כותרת תתן לפרק זה? התחשב בסיפור המעשה ובמסקנותיו.
2. ראה מלכים ב' י' טו – טז: מה ידוע לנו על אישיותו של יונדב בן רכב? באיזו תקופה היה חי? כמה זמן, בערך, עבר מאותה התקופה עד ימי הנביא ירמיה?
- 3* מה היה מקור משפחתו של יונדב בן רכב? במה זכתה משפחתו לגדולה? ראה דברי הימים א' ב, נה, וביאור הפסוק בסנהדרין קו ע"א, וכן בספרי במדבר י' כט.
4. כתוב תוכן צוואתו של יונדב בן רכב! במה הוא נימק אותה? ראה ברד"ק הסבר דבריו.
5. באיזה דבר עברו בית הרכבים – בעל כרחם – על צוואתו? מה הכריחם לכך?
6. מה רצה ה' להוכיח לאיש יהודה וליושבי ירושלים?
- 7* מהו השכר שנטלו בית הרכבים? ראה פסוק יט, וביאור הפסוק בספרי במדבר י' כט.

לסיכום ולהרחבה

ספר תולדות משפחת בני יתרו – בית הרכבים!

מקורות: השאלות 2, 3, 7

שופטים א, טז ורד"ק שם

שופטים ד, יא – יז

שמואל א' טו, ו

ספרי במדבר י' לב (וכן רש"י שם)

”אישי התנ”ך”, עי קסט (יהונדב בן רכב).

*

1. לשם מה יכתוב הנביא את דברי ה' על מגילת ספר? ראה פסוקים ג ח.
- 2* במה שונה כתיבת הנבואה הזאת מכל כתיבת ספרי נבואות? ראה ב"ב טו ע"א רש"י ד"ה כתבו ישעיה).
3. מה הוא יכתוב במגילה? ראה רד"ק לפסוק ב – פשט ודרש, וראה גם רש"י לפסוק כג.
4. ביאורי-מלים: עצור, בית החזורף, האח, דלתות, תער הסופר, הפגיעו, לחורב, כהמה.
5. את המגילה קראו ארבע פעמים (פסוקים ד, י, טו, כא). מי קרא באזני מי, ובאילו הזדמנויות?
6. למה התכוונו השרים בשאלתם בפסוק יז?
7. איך התייחסו השרים לדברי המגילה? מדוע? ראה פסוקים טז, יט, כ, כד, כה!
8. איך התייחס המלך לדברי המגילה? מדוע?
9. עצתם של השרים בפסוק יט היתה נחוצה מאד. מדוע? ראה לעיל כו, כ – כג.
10. מה הוסיף ירמיה במגילה השנייה? ראה רד"ק לפסוק לב. (שים לב: בדפוסים מובא ד"ה "אעוד נוסף עליהם" אחרי הציון לפסוק ל).

לסיכום ולהרחבה

כתוב חיבור: ברוך בן נריה קורא את המגילה באזני העם (תיאור הסביבה והקהל, תוכן דברי המגילה, הרושם שעשו הדברים על הקהל, הרהורים על תוצאות אפשריות לפעולתו של ברוך).

•

פרקים: לז-לח

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. (א) ביאורי־מלים: ויַעֲלוּ, תשא, מדקרים, לחלק, בעל פקדת, מחוץ האפים, בלוי סחבות ובלוי מלחים, אצילות ידיך.

2. במה שני הפרקים הם עניין אחד?

(ב) פרק לז, פסוקים א – י

3. כיצד קרה שמלך יהודה הומלך בידי מלך נכרי?
ראה מלכים ב' כד, ובמקביל דברי הימים ב' לו!

4. מדוע שלח המלך צדקיהו לירמיה להתפלל בעדו, והרי דווקא באותה התקופה הוקל המצור על ירושלים?

5. תאר את המצב המדיני והצבאי בארץ בתקופה קצרה זו!
השתמש ברד"ק לפסוק ה. (היעזר באטלס).

6. כתוב תוכן הנבואה שנאמרה לירמיה כתשובה לבקשתו של המלך!

(ג) פרק לז, פסוקים יא – כא

7. תאר את ה"תקרית" שקרתה לירמיה בשער בנימין!

מדוע הוא רצה לצאת את העיר (רש"י ורד"ק – שלושה פירושים)?
במה חשדו אותו על סמך מה? מה היו תוצאות ה"תקרית"?

8*. מדוע מזכיר הספר את שמו של המופקד על שמירת השער? ראה רש"י
לפסוק יג! מהו המוסר שלומדים חז"ל מפרט זה?

9. היכן התקיימה פגישתם של צדקיהו וירמיה?

מה אתה לומד על אישיותו של צדקיהו מפגישה זו?

10. איך ניצל ירמיה את הפגישה?

מה הוא השיג? האם מצבו השתנה לטובה או לרעה? במה?

(ד) פרק לח, פסוקים א – יג

11. במה האשימו השרים את ירמיה בפסוקים אלה?
האם יש ממש בהאשמתם?

12. מה אתה לומד על אישיותו של צדקיהו מתשובתו לשרים?

13. מי היה "עבד־מלך הכושי" – לפי הפשט ולפי הדרש? (רש"י ורד"ק).

14. במה נימק עבד־מלך את בקשתו?

15. איך הגיב המלך על בקשתו של עבד מלך הכושי? ומדוע הגיב כפי שהגיב, לדעתך?

(ה) פרק לח, פסוקים יד–כח

16. היכן התקיימה פגישתם השנייה של צדקיהו וירמיה?
מדוע, לדעתך, בחר המלך במקום זה?

17. מדוע לא האמין הנביא למלך?
18. מה חידש לו ירמיה לצדקיהו צפני סמל האתח ציג
19. מדוע לא רצה המלך לקבל את עצתו? ממה הוא דאג? הסבר היטב את חששותיו!
20. באר את תוכן דברי הנשים שבפסוק כב!
21. נמק את בקשתו של המלך שבפסוקים כד – כו! האם הנביא נעתר לבקשתו? האם היה שקר בדבריו?

לסיכום ולהרחבה

1. טכם את מסקנותיך על אישיותו של צדקיהו לפי תשובותיך לשאלות:
4, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 19, 21!
2. השלם את הסיכום על פי "אישי התנ"ך" נישראל יצחק חסידה, ירר שלם תשכ"ז עי שע נצדקיהו בן יאשיהו. השתמש במיוחד במקורות אלה: מועד קטן טז, סנהדרין קג, מועד קטן כז (נותני שם).

פרק לט

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. השווה תחילת הפרק (א – י) לפרקים המקבילים – לקמן עב ומלכים ב' כה! בפרקנו מדגיש הנביא בעיקר את קיום נבואותיו. מצא את הנבואות האלה בפרקים הקודמים:
ישיבת שרי בבל בשער התוך (פסוק ג)
ברירתו ותפיסתו של צדקיהו (ד – ה)
צדקיהו עומד למשפט לפני נבוכדנצר (ה)
גלות המלך לבבל (ו)
שריפת ביתהמקדש והעיר (ח)
2. אילו מבני העם השאירו הכשדים בארץ? לשם מה השאירו בארץ?
3. את מי הפקידו הכשדים על הנשארים (ראה בפרק הבא), ומה אתה יודע על אביו? (ראה סוף פרק כו, ומלכים ב' כב, יב – יד).
4. מה ציוה נבוכדנצר לשריו בנוגע לירמיהו מדוע ציוה כך? ראה לקמן מ, ב – ד.
5. איזו כותרת תתן לנבואה שבפסוקים טו – יח?

לסיכום ולהרחבה

“בשבעהעשר בתמוז הובקעה העיר” נתענית כח ע”ב.

1. מה מקשה שם הגמרא מפסוק בפרקנו? ומה היא מתרצת?
2. מה מתרצים על אותה קושיה בתלמוד ירושלמי? נעין תענית פרק ד הלכה ה – ההסבר ב”קרבן העדה”.

•

פרקים מ-מא

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. מהו "הדבר אשר היה אליירמיהו מאת ה'?" ראה פשט ודרש ברש"י וברד"ק.
2. איך הכריע ירמיהו בביררה שנתן לפניו ובחראדן?
מדוע הוא הכריע כפי שהכריע? ראה רש"י, וכן הדרש הרמז בשאלה 1.
3. שלוש קבוצות הצטרפו ל"שארית יהודה" תחת גדליה בן אחיקם (פסוקים ז – יב). מי הן?
איך ניסה גדליה לבסס את שארית יהודה בארץ אחרי החורבן?
4. איזו סכנה ראה יוחנן בן קרח במזימתו של ישמעאל בן נתניה? הסבר את הסכנה!
6. מדוע לא האמין גדליה לדבריו של יוחנן בן קרח? ראה נדה סא ע"א!

*

1. באיזה יום נהרג גדליה? ראה רד"ק!
- * בגמרא ראשהשנה יח ע"ב ויט ע"א משתמע אחרת. כיצד?
איך תבין שהאנשים אשר באו משכם ומשילה, רצו להביא מנחה לבית ה' אחרי חורבנו? ומדוע היו קרועי בגדים? ראה רש"י ורד"ק!
3. "פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליהו" (פסוק ט). וכי גדליה הרגם? ראה נדה סא ע"א!
4. פסוק ט מתייחס לאמור במלכים א' טו, טז – יז. באר!
מי הציל את שארית יהודה מיד ישמעאל בן נתניה?
מה היתה תכניתו? מדוע? ראה תשובתך לשאלה 5, פרק מ.

לסיכום ולהרחבה

- (א) כתוב חיבור: גדליהו בן אחיקם (אישיותו, ימי שלטונו, תכניותיו, כשלונם)!
- (ב) מדוע קבעו צום לרגלי הריגתו של גדליה? ראה ראש השנה יח ע"ב ו"משנה ברורה" סימן תקמט, ס"ק ב.

פרקים מב-מג

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. מה הוא הנושא הכולל? חלק את שני הפרקים לפי המסורה, ותן כותרת לכל קטע!
2. מה מבקשים אנשי השארית מירמיה? במה הם מחזקים בקשתם? מדוע?
3. מה היא הברירה שמציע הנביא לפני שארית יהודה?
כיצד מנמק הנביא את שני צדדי הברירה?
מה צופה הנביא לעתידם, לפי שני הצדדים?
4. מניין ידע הנביא שלא ישעו לאזהרתו, והרי הם הבטיחו לו לשמוע בקולו?
ראה רד"ק לפסוקים כ וכא.
5. במה מאשימים מנהיגי השארית את ירמיה?
האם היה בסיס להאשמתם? נמק תשובתך!
6. מדוע הם בכלל פנו לירמיה, אם מלכתחילה הייתה תכניתם לרדת למצרים?
7. הבן מתוך שני הפרקים, מה גרם להם להחליט כפי שהחליטו.
מהי "נקודת המחלוקת" שבה חלקו על נבואתו של ירמיה?
8. ביאורימלים: במלט, במלבן, שפיררו, ושבס, ועטה.
9. "כאשר יעטה הרעה את בגדו" – באר את המשל והנמשל!
ראה רש"י ורד"ק – שלושה פירושים.
10. נבואה זו על מצרים נאמרה "לעיני אנשים יהודים". האם לא היה תוכנה מכוון יותר למלך מצרים ולתושביה?

לסיכום ולהרחבה

השווה מעשיו של ישמעאל בן נתניה (מ – מא) למעשיו של יוחנן בן קרח (מב – מג)! מהו הצד השווה במעשיהם? במה נחלקו דרכיהם? על מי נשען הראשון, ועל מי השני?

*

פרק מד

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. המסורה מחלקת את דברי ירמיה (א – יז) לשלושה חלקים. תן כותרת לכל חלקו
2. איזו עבודה־זרה עבדו במצרים? ראה רד"ק לפסוק יז! מי, בעיקר, עסק בה? מה הם "הכונים"? ראה רש"י ורד"ק, וכן לעיל פרק ז, שאלה 9! מניין הביאו אותה?
3. במה נימקו העם את התנגדותם לדברי הנביא?
4. כיצד מוכיח להם הנביא את "סילוף ההיסטוריה" שבדבריהם?
5. מה מוסיף להם הנביא בנבואתו הנוספת?
6. כיצד ומתי נתקיימו שתי נבואותיו? ראה "סדר עולם" סוף פרק כ, וכן יחזקאל כט! מי הם הפליטים אשר ישובו (רש"י).

לסיכום ולהרחבה

- האיסור לרדת מארץ־ישראל למצרים ולשבת שם כתוב בתורה שלוש פעמים (ראה מכילתא שמות יז, ג). הבא פסוקים!
כתוב טעם המצוה – לפי ספר "החינוך", מצווה תק!
כתוב פרטי ההלכות – לפי רמב"ם, הלכות מלכים, פרק ה, הלכות ז – ח
- * ראה בפירוש הרדב"ז לרמב"ם שם –
מה הוא מקשה מתוך המציאות?
מה הוא מתרץ?
מה אתה לומד מתוך דבריו על תולדותיו שלו?

•

פרק מה

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. באיזו הזדמנות נאמרה לירמיה נבואה זו על ברוך בן נריה?
השווה לעיל פרק לו וכן כה, יג.
- * מהו המשותף לשלוש נבואות אלה? ראה גם שאלה 4 בפרק כה.
2. מה היתה תלונתו של ברוך בן נריה? ראה גם מכילתא שמות יב, סוף פסוק א. על מה הוא הסתמך בדבריו? ראה רש"י ורד"ק.
3. מה משיב לו ה' על תלונתו?
4. מדוע אין מקום למלא בקשתו? ראה מכילתא הנ"ל. איזה שכר יינתן לו?

לסיכום ולהרחבה

- כתוב על אישיותו של ברוך בן נריה.
מקורות: פרקים לב, לו ומג שבספר ירמיה, "אישי התנ"ך" עי צב.

*

פרק מו

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. מה מציינת הכותרת לפרק זה? לאילו פרקים היא מתייחסת? השווה לעיל פרק א, י.
2. באילו ספרי נביאים אחרים תמצא קבוצת נבואות כזו?
3. על איזו מלחמה נאמרה הנבואה שבפסוקים א – יב, ועל איזו מלחמה נאמרה הנבואה שבפסוקים יג – כז?
ראה רד"ק לפסוק ב, וראה גם אטלס כרטיא לתקופת המקרא, מפה 160!
4. מה הוא הקשר בין האמור בפסוקים כז – כח לבין הנבואה שקדמה להם? באיזה הקשר נאמרה אותה הנבואה בפרק ל, פסוקים י – יא?
5. ביאורי־מלים: צנה, מרקו, חתים, יוכתו, והתהללו, נסחף, חרב היונה, שאון, ונצתה, קרץ, כעגלי מרבק.
6. היכן היא כרכמיש? (ראה המפה הנ"ל).
7. מה צופה הנביא למצרים על מלחמתם שם?
8. מי הם העמים המשתתפים במלחמה לצד מצרים? ראה בראשית פרק י, פסוקים ו, יג.
9. מה צופה הנביא על סופה של מצרים?
מתי נתקיימה אותה נבואה? ראה פרק מד, שאלה 6.

לסיכום ולהרחבה

- (א) לאיזו פרשה בתורה קבעו נבואה זו להפטר? מה הוא הקשר?
- * (ב) השווה נבואה זו לנבואה המקבילה ביחזקאל כט.
מה נוסף בנבואה ההיא?

פרק מז

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. על איזו מלחמה מתנבא כאן ירמיה?
מי הם ה"מים עלים מצפון"?
מתי אפוא היכה פרעה את עזה? ראה ורד"ק!
2. מה צופה הנביא לפלשתים באותה המלחמה?
3. מה הוא הקשר בין פלשתים לבין צור וצידון? ראה פסוק ד – רש"י ורד"ק!
4. מדוע נקראים פלשתים "שארית אי כפתור"? ראה בראשית י, יד; דברים ב, כג; עמוס ט, ז!
- * ראה רמב"ן לדברים ב, כג (בסוף דבריו): והנראה בעיני כי פלשתים וכו'! איך מסביר רמב"ן את פסוקנו?

•

פרק מח

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. ביאורי־מלים: תדמי, צעים וצעהו, יריקו, ונבליהם, איד, וספק, תתנודד, עברתו ולא־כן, בדין, ונשישתיד, קיצד, ידרך הידד, יתרת, גרעה, גדת.
2. באר על־פי רש"י או רד"ק מליצות אלה:
תנרציץ למואב כי נצא תצא
עשה מלאכת ה' רמיה
ושקט הוא אל־שמריו, ולא־הורק מכלי אל־כלי
וריחו לא נמר
נגדעה קרן מואב
אסבגנבים נמצא
והיו כיונה תקנן בעברי פ־פחת
עגלת שלשיה
כלב אשה מצרה
פחת ופחת ופח.
3. במה מאשים הנביא את מואב? ראה פסוקים ז, כו, כט, מב!
4. מדוע חמור במיוחד עונשו של מואב? ראה רד"ק לפסוק י!
מצא את הפסוק בתורה שעליו הוא מסתמך!
5. ערוך רשימת המקומות במואב המכרים בנבואה זו (ראה גם מפה 132 באטלס כרטא לתקופת המקרא).
אילו מהם נזכרו בתורה? ראה במדבר לב, לד – לח!
- 6.* למי היו שייכים מקומות אלה מקודם, למי אחר כך – לפי פסוקי התורה, ולמי היו שייכים בימי הנביא ירמיה?
7. על אילו מקומות נאמרה הפורענות בצורת "לשון נופל על לשון"?
8. מי הוא "כמוש"? ראה במדבר כא, כט!
מהו הדימוי של כמוש לבית־אל (פסוק יג)?

לסיכום ולהרחבה

- (א) בכמה מקומות בפרק זה משתמש הנביא בסגנון התורה. כתוב את הפסוקים המקבילים ל: דברים לב, לה; דברים כז, מט; במדבר כא, כח – כט; דברים ל, ג!
- (ב) עיין בבא־ב־תרא כא ע"ב: על מי דרשו חז"ל, ואיך דרשו פסוק י בפרק זה?
באזו מידה מתייחסת הדרשה הזאת לפשט הפסוק?
- * (ג) השווה נבואה זו על מואב לנבואתו המקבילה של ישעיה (פרקים טו – טז). כתוב פסוקים מקבילים!

*

(א) פסוקים א – ו (הנבואה לבני עמון)

1. ביאורי־מלים: תצתנה, הילילי, והתשוטטנה בגדרות (רש"י ורד"ק), תתהללי, זב עמקך (רש"י ורד"ק).
2. במה מאשים הנביא את בני עמו?
באיזו הזדמנות עשו את המעשה שהם מואשמים בו (רד"ק)?
3. מתי יירש ישראל את ירשיו? רד"ק מעלה שתי אפשרויות, הסבר את שתיהן!
- * רד"ק מביא פסוק מישעיה (יא) להוכחת אחת האפשרויות. מהו הפסוק? ומה היא ההוכחה משם?
4. רש"י ורד"ק חולקים לגבי פירוש המלה "מלכם" (פסוקים א וג). מה הם פירושיהם?
הוכח כאחד הפירושים לפי השוואת פסוק ג לפרק מז, ז

(ב) פסוקים ז – כב (הנבואה לאדום)

5. ביאורי־מלים: מבנים (רש"י על־פי תי"י; רד"ק על־פי השוואה לנבואת עובדיה), נסרחה, הפנו, איד, חשפתי, וציר, תפלצתך, השיא, בחגוי, מגאון הירדן, נוה איתן, ארגיעה (רש"י ורד"ק), אריצנו, בחור (רש"י ורד"ק), יעידני, יסחבום, ישים, וידאה.
6. באר דימויים אלה:
אס־בוצרים באו לך, לא ישארו עוללות
אס־גנבים בלילה, השחיתו זים
כ־יתגביה כנשר קנך
כאריה יעלה מגאון הירדן
צעירי הצאן.
7. במה מאשים הנביא את אדום? ההאשמה רמחה כאן בפסוק טז, ומפורטת יותר בנבואה המקבילה של עובדיה.
8. מדוע נקראה אדום "תימן"? ראה רש"י ורד"ק!
על מה מסתמך רש"י, ועל מה – רד"ק?
9. באר פסוק יא בהקשרו, על־פי רד"ק!
10. באר פסוק יב על סמך השוואה לפרק כה, פסוקים כז – כט!
על מי נאמרו הפסוקים ההם?
- 11.* העיר בצרה נזכרת פעמיים בנבואה זו על אדום (פסוקים יג וכב). מה הקשר שלה לאדום, והרי לפי פרק מז, כד משתמע שהיא במואב?
ראה בראשית לו, לג ופירוש רש"י כאן, וכן עמוס א, יב וישעיה סג, א.

(ג) פסוקים כג – כז (הנבואה לדמשק)

12. ביאורי־מלים: נמגו, בים דאגה (רד"ק), רפתה, ורטט, עזבה (שני פירושים), קרית משושי, ידמו.

13. תוכל להבין את פשטה של דמשק על-פי השוואה לעמוס א, ג – ד. מה הוא הפשע? על סמך מה השווה את שתי הנבואות?
14. מלכים שונים בארם נקראו "בְּהֵדֵד". בימי אילו מלכים מישראל מלכו מלכים בשם זה, לפי מקורות אלה: מלכים א' טו, יח – כ; מלכים א' כ נכל הפרק; מלכים ב' יג, כד – כה?

(ד) פסוקים כח – לג (הנבואה לקדר)

15. לאיזו משפחתעמים מתייחס "קדר"? ראה בראשית כה, יג.
- 16* בארץ־ישראל היו כמה ערים בשם "חצור", אבל מכמה סיבות מתקבל על הדעת, שבפרשתנו אין הכוונה לערים אלה. הבא שתי סיבות!
17. במה שונה הפורענות שתבוא על קדר מן הפורענות שתבוא על העמים האחרים שבנבואות אלה? הסבר את השוני על-פי תנאי החיים השונים!

(ה) פסוקים לד – לו (הנבואה לעילם)

18. לאיזו משפחתעמים מתייחס "עילם"? ראה בראשית י, כב!
19. היכן היתה ממלכת עילם? ראה דניאל ח, ב!
20. מה הוא האירוע שנרמז בנבואה בפסוק לח, לפי דעתו של האמורא רבה בר עופרן במגילה י ע"ב (בסוף העמוד)? מדוע מתאימות המלים "ושמתי כסאי בעילם" לאירוע זה? ראה רד"ק והסבר היטב את דבריו!

לסיכום ולהרחבה

- (א) השווה את הנבואה לאזום שלפנינו לנבואת עובדיה על אדום:
1. כתוב הפסוקים המקבילים.
 2. על איזו תקופה נאמרו הנבואות האלה? הוכח דבריך!
 3. רש"י לפסוק ט מביא דברי חז"ל מסנהדרין פט. באר דבריו עפ"י רש"י שם!
 4. איך מוסבר – לפי זה – הדמיון בין שתי הנבואות?
- (ב) כל הנבואות על הגויים (פרקים מו – מט) קודמות לנבואה על בבל (פרקים נ – נא).
5. מדוע, לדעתך, קבע הנביא סדר זה?
 6. סכם את כיבושיה של בבל על-פי הפרקים מו – מט!
 7. אילו מדינות שבימינו נכללות בכיבושים אלה? היער גם באטלס.

*

(א) פסוקים א – כ

1. ביאורי־מלים: ושאו נס, תכחדו, חת, עצביה, שובבום, רבצם, כעתודים, וערכו לה, כגבור משכיל, שסי נחלתי, תפושו, כעגלה דשה, ידו אליה, אשיותיה, חרב היונה (ראה פרק זו שאלה 5), עצמו, ושבתתי, ורעה.
2. בנבואה זו משולבים יחד שני נושאים הקשורים זה בזה. מה הם שני הנושאים, וכיצד הם קשורים זה בזה?
3. על איזו תקופה מנבא כאן ירמיהו? הוכח דבריך!
4. במה מנמקים צרי ישראל את אשר הרעו לישראל? (פסוק ז).
5. האם הנמקה זו מוצדקת, לדעתך?
באר פסוק יז!

(ב) פסוקים כא – מז

6. ביאורי־מלים: מרתים, יקשתי, התגרית, מאבסיה, סלוה, ערמים, חרבו כלי פריה, זדה, הבדים, ונאלו, ובאימים יתהללו, ציים אתאיים, צרה החזיקתהו.
7. הבא את הפסוקים שבהם מצביע הנביא על אשמתה של בבל!
8. על איזו מלחמה מנבא כאן ירמיהו? הוכח דבריך!
9. במה חמורה פורענותה של בבל מפורענויות כל שאר הגויים? הוכח דבריך מפסוקים!

לסיכום ולהרחבה

(א) בכמה קטעים בנבואה הראשונה שבפרק מתייחס הנביא לנבואות קודמות.

כתוב בטורים מקבילים את הפסוקים מפרק זה והפסוקים האלה:

ב, ג; ב, יד – טו; ד, ו; יט, ח;

כג, א; כה, יב – יג; לא, ח.

(ב) גם בישייה פרק יג מתוארת מפלת בבל. כתוב בטורים מקבילים קטעי פסוקים מקבילים משתי הנבואות!

*

(א) פסוקים א – כד

1. ביאורי־מלים: לב קמי ("מצודות"), חרוה, ויבקקו, ואליתעל בסרינו (רש"י ורד"ק), הברו, השלטים, אמת בצעך, כילק, מפץ.
נבואה זו היא המשך לפרק הקודם. כיצד?
2. פסוקים טו – יט הם חזרה על פרק י, יב – טז. בקשר לאיזה עניין נאמרו שם הפסוקים, ובאיזה הקשר נאמרו כאן?
3. בפסוקים כ – כג צורה סגנונית דומה לזו שבפרק ג, לה – לח.
מה היא הצורה הסגנונית? ומדוע משתמש בה הנביא?
4. פסוק י מנמק את האריכות והפירוט שבנבואת ירמיה על נפילת בבל. מה היא ההנמקה?
מה אתה לומד ממנה?
5. "מפיקתה לי כלי מלחמה" (פסוק כ). רעיון דומה אנו מוצאים בישיעה י, ה – טו. מה הוא הרעיון?

(ב) פסוקים כה – נח

6. ביאורי־מלים: למוסדות, קדשו, טפטר (ת"י ורד"ק), העלרסוס כילק סמר ("מצודות"), פחותיה, ותחל, נשתה גבורתם, האגמים, הממני, מלא כרשו מעדני, ושאר, נערו, בחמם, ככרים, ינהרו, יאנק, בדיריק, בדיאש, ויעפו.
מדוע נקראת בבל "הר המשחית" (רד"ק)? ומדוע "הר שריפה"?
7. באר משל ונמשל בפסוק לג!
8. המלה "ששך" (פסוק מא) נכתבה בכתב סתרים. מה מובנה?
מהו ה"מפתח" לכתב הסתרים? ראה גם לעיל פסוק א.
9. באר פסוק מז על־פי פירוש רש"י!
10. טכס את אשמותיה של בבל לפי פסוקים אלה: ה, יא, כד, לד – לה, מד, נ – נא.

(ג) פסוקים נט – סד

11. מדוע נכתבו פסוקים אלה אחרי הנבואה על מפלת בבל?
12. "בלכתו אתצדקיהו מלך־יהודה בבל". איך מתרגם יונתן בן עחיאל את המלה "את", ואיך מבין אותה בעל "סדר עולם" (סוף פרק כה)?
13. לשם מה הלך צדקיהו לבבל בשנה הרביעית למלכו? ראה רש"י לעיל כח, א (וכן שאלה 12 בפרק כח).
14. מהו תפקידו של "שר מנוחה"? שני פירושים (ת"י וכן רש"י, ורד"ק).

- (א) לפי תשובתך לשאלה ד' ממילום היציב באשור ובבבל כשליחיו כנגד גויים וממלכות. מתעוררת אפוא השאלה, מדוע ישלם הי' לבבל את כל רעתם (פסוק כז), והרי מה שעשו, בשליחות הי' עשו?
1. תשובה אחת תמצא שם בישיעה נ', ז – טו, ותשובה אחרת רמוזה ברד"ק כאן על"פי זכריה א, טו.
מה הן שתי התשובות?
- * (ב) ראה רמב"ן בראשית טו, יד נד"ה וגם את הגוי, ובעיקר בסוף דבריו: והנה נבוכדנצר שמע וכו' המסביר את שתי התשובות הנ"ל.
2. בקשר לאיזה עניין מעורר שם רמב"ן את השאלה הנ"ל?
3. מה היא תשובתו של רמב"ם לאותה הבעיה? עיין בספר המדע, הלכות תשובה, פרק ו, הלכה ה.
4. מהי מסקנתו של ראב"ד שם בהשגתו על רמב"ם?
5. במה דוחה רמב"ן (הנ"ל) את דברי רמב"ם?
6. (ג) תאר יום נפילתה של בבל – לפי פרק זה ולפי דניאל ה!
7. (ד) מהו ערכה של הפעולה הסמלית שעשה שריה? ראה רמב"ן בראשית יב, ו נד"ה ויעבר אברם וגו', אומר לך כלל וכו' אחרי המלים "ודע כי כל גזירת עירין (שליחי הי') וכו'".

*

פרק נב

אתר דעת - מכללת הרצוג

1. פרק זה מקביל כמעט מלה במלה למלכים ב' כד, יח – כה, ל.
- מי כתב ספר מלכים? ראה בבאבותרא טו ראש ע"א. מדוע, לדעתך, צירף הנביא פרק זה – שמקומו בספר מלכים – לספר נבואותיו?
2. "זיעש הרע בעיני ה'". מהו הרע שעשה צדקיהו? עיין סנהדרין קג ע"א וראה גם לעיל פרק לח "לסיכום ולהרחבה".
3. בפרק זה מחזירים שלושה תאריכים הקשורים בחורבן ביתהמקדש. מה הם? ציין את הפסוקים!
התאריך הראשון מובא גם ביחזקאל כד, א – ב. הבא את הפסוק! באשר לתאריך השני – ראה לעיל פרק לט ("לסיכום ולהרחבה"). באשר לתאריך השלישי – השווה למלכים ב' כה, ח. תרץ את הסתירה עלפי תענית כט ע"א!
4. על מה דבר המלך משפטים עם צדקיהו, ומדוע הוא דן למיתה את שרי יהודה?
5. מהו "בית הגדול" (פסוק יג)? ראה מגילה כז ע"א.
- 6*. באר את מהותם של הכלים המחזרים בפסוקים יז – כג לפי מלכים א' פרק ז! היעזר ברש"י כאן!
- 7*. כיצד מכריע פסוק כח בין שני פסוקים סותרים זה את זה במלכים ב' כד (יד וטז)? מה היא המלה המכריעה?
8. אילו גלויות נזכרות בפסוקים כח – ל?
9. מדוע, לדעתך, השמיט הנביא בפרקנו את הפסוקים כב – כו שבמלכים ב' פרק כה?
10. מדוע, לדעתך, סיים הנביא את ספרו בסיפור כבודו של יהויכין מלך יהודה בבבל?

לסיכום ולהרחבה

- (א) כמה זמן עמד בית ראשון? ראה יומא ט ע"א.
- (ב) שלושת התאריכים הנזכרים בשאלה 3 נקבעו עלידי הנביאים (ראה זכריה פרקים ו וח) כימי צום. מה הוא הקשר בין אבלות על החורבן לימי צום? העתק דבריו של רמב"ם, ספר זמנים, הלכות תעניות, פרק ה, ה"א וראה גם "משנה ברורה" סי' תקמט!

*